

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»

на тему:

**«РОЛЬ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ
ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН

Чернявська Ірина В'ячеславівна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., ст.викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна _____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах важливого значення набуває питання використання місцевих бюджетів як найдієвішого інструменту управління економікою та основи фінансового забезпечення повноважень місцевих органів влади у процесі виконання конституційних зобов'язань. Побудова ефективної моделі розвитку економіки ринкового типу потребує підвищення ролі місцевих податків і зборів. Збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок розширення податкового поля є головним напрямом зміцнення фінансової автономії територій.

Місцеві бюджети в останні роки відчують нестачу фінансових ресурсів для виконання своїх функцій та обов'язків. Звідси виникає потреба більш глибокого дослідження питання нарощування місцевих податків і зборів, удосконалення системи їх справляння потребує вивчення та опрацювання. Найважливішим напрямом дослідження повинні бути шляхи розв'язання фінансових проблем місцевих органів влади через надання цим органам стабільно закріплених дохідних джерел, реформування всієї системи фінансового забезпечення та розширення сфери місцевого оподаткування.

Теоретичні підходи до побудови механізму справляння місцевих податків і зборів, обґрунтування принципів оподаткування, визначення їх місця у системі доходів місцевих бюджетів досліджують, зокрема, такі вітчизняні вчені-економісти, як П.Д. Біленчук, О.Д. Василик, В.П. Вишневський, О.Д. Данілов, М.Я. Дем'яненко, Т.О. Єфименко, В.І. Кравченко, О.П. Кириленко, А.І. Крисоватий, П.А. Лайко, Ю.В. Лапшин, А.А. Лукьянченко, В.І. Мельник, В.П. Сенчак, А.М. Соколовська, О.О. Сунцова, В.М. Суторміна, Л.Л. Тарангул, Л.Д. Тулуш, Д.Г. Черник, Л.М. Шаблиста та ін. В їх працях наведені рекомендації щодо забезпечення ефективності місцевого оподаткування, які значною мірою знаходять своє практичне застосування при реалізації податкової політики держави.

Проте, недостатньо дослідженими залишаються питання регулювання місцевого оподаткування, яке, як правило, розглядається в аспекті податкової системи держави в цілому. Аналіз та систематизація накопиченого вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо формування та раціонального використання місцевих податків і зборів набувають особливого значення в умовах проведення реформи щодо самоуправління місцевими фінансами. Актуальними є методологічні та методичні розробки аналізу макроекономічних процесів з метою ефективного регулювання системи оподаткування, її реструктуризації на користь місцевих податків і зборів через моделювання та прогнозування податкових надходжень як основної складової доходів місцевих бюджетів.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних засад та розробка напрямів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення місцевого оподаткування в умовах розширення фінансової автономії місцевого самоврядування.

Для досягнення поставленої мети в ході дослідження вирішувалась

низка завдань, головними з яких є:

- 1) розкрити історичний розвиток місцевого самоврядування;
- 2) розглянути проблеми формування доходної бази місцевих бюджетів;
- 3) розглянути нормативно-правове забезпечення функціонування системи місцевого оподаткування; проаналізувати динаміку надходжень місцевих податків та зборів у системі доходів місцевих бюджетів України;
- 4) проаналізувати динаміку надходжень місцевих податків та зборів у системі доходів бюджету м. Одеси;
- 5) оцінити вплив чинників на надходження місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів;
- 6) розглянути зарубіжний досвід місцевого оподаткування;
- 7) визначити напрями удосконалення місцевого оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів України за рахунок місцевих податків і зборів.

Предметом дослідження є економічні відносини між платниками податків і фіскальними органами, що виникають в процесі формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків і зборів.

Інформаційною базою дослідження є Податковий Кодекс України, Бюджетний кодекс України, Конституція України, законодавчі та нормативно-правові акти з питань бюджету та оподаткування: звітні дані Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Державної фіскальної служби України, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, періодичні видання, спеціальна література в галузі фінансів, статистичні матеріали, а також інтернет-ресурси.

Методами дослідження є метод наукового пізнання, комплексний підхід до вивчення теоретичних аспектів формування місцевих податків і зборів, у роботі використовувались методи аналогії, статистичні прийоми, графічно-табличний, метод аналізу, синтезу, історичний, метод узагальнення. У процесі магістерського дослідження використані методи фундаментального аналізу (перший розділ), методи дослідження фактів, явищ і реалій існуючої практики (другий розділ), метод постановки цілей і рекомендації щодо їх досягнення (третій розділ).

Апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра, прийнято участь у науково-практичній конференції «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи», 20-24 листопада 2017р. Тема доповіді «Бюджетна децентралізація: стан та перспективи».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні основи формування системи місцевого оподаткування**» розглянуті історичні аспекти формування місцевих податків і зборів в Україні; визначена економічна сутність місцевих податків і зборів та дана їх характеристика; з'ясовані проблеми формування дохідної бази місцевих податків і зборів.

У другому розділі «**Оцінка ефективності справляння місцевих податків і зборів в Україні**» проведено моніторинг надходжень місцевих податків і зборів до бюджету України; проаналізована динаміка надходжень місцевих податків і зборів до бюджету міста Одеси; здійснене оцінювання впливу чинників до дохідної частини місцевих бюджетів.

У третьому розділі «**Шляхи вдосконалення системи місцевого оподаткування в Україні**» проаналізований зарубіжний досвід місцевого оподаткування та обґрунтована можливість його застосування в Україні; запропоновані напрями удосконалення справляння місцевих податків і зборів в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі.

1) Місцеві податки і збори – це обов'язкові платежі, що встановлюються сільськими, селищними, міськими радами згідно законодавства, справляються в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховуються до їх бюджетів.

Прийнятий у 2011 році Податковий кодекс України діаметрально змінив підхід до функціонування вітчизняної системи місцевого оподаткування шляхом скасування більшості місцевих податків і зборів. Сьогодні згідно статті 10 Податкового кодексу України до місцевих податків належать: податок на майно та єдиний податок; до місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір.

2) Прийняття Податкового кодексу стало суттєвим кроком вперед у процесі розвитку системи місцевого оподаткування, але так і не було вирішено такої важливої проблеми як те, що законодавчо закріплені місцеві податки та збори не виконують стимулюючої функції.

Таким чином, податкова система є одним із ключових чинників впливу на економічний розвиток держави, а податки - обов'язковий елемент фінансової системи держави незалежно від того, яку модель економічного розвитку вона обирає, які політичні сили знаходяться при владі. Відсутність податків паралізує фінансову систему держави у цілому, робить її недієздатною, а в кінцевому підсумку позбавленою будь-якого сенсу. В сучасних умовах нестабільності та кризових явищ постає потреба у створенні ефективної системи оподаткування, що спонукає поглянути у минуле, щоб не припускати помилок сьогодні.

3) Податкова система - це сукупність встановлених законодавством держави податків, зборів, відрахувань й інших платежів до бюджетів і фінансових інститутів, а також вся інфраструктура пов'язана з обрахуванням, обліком, контролем і своєчасної сплатою обов'язкових платежів. Податкова система ґрунтується на засадах системності, встановлення визначальної бази податкової системи та принципів створення податкової системи і принципів оподаткування, закріплених правовими нормами.

4) У роботі автор виділяє найбільш гострі проблеми у сфері формування місцевих бюджетів, а саме: значна частка трансфертів від органів державного управління; нестабільність доходної бази; використання вільних бюджетних коштів; невчасність отримання трансфертів, належних регіону, або їх недоотримання чи отримання не у грошовому виразі; втрата регіонами з високим рівнем соціально-економічного розвитку стимулів до нарощування власної податкової бази; другорядність місцевих податків і зборів у порівнянні із загальнодержавними; недостатнє фінансування з державного бюджету; залежність місцевих бюджетів від субвенцій інвестиційного характеру; неефективна система вилучення надлишків загальнодержавних податків; невеликий перелік місцевих податків і зборів в порівнянні з іншими країнами; наявність місцевих податків, витрати на адміністрування яких перевищують надходження; незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів і, як наслідок, низька їх питома вага в доходах місцевих бюджетів.

5) В дипломній роботі проведена оцінка ефективності справляння місцевих податків і зборів в Україні. Проведений аналіз показав, що до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2016 році надійшло 366,0 млрд грн, що на 14,1 %, або на 41,6 млрд грн, більше за відповідний показник минулого року. Річний план доходів, затверджений місцевими радами, виконано на 116,8 %. Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті становила 31,1 % (що на 10,5% більше рівня минулого року). При цьому відбулися зміни у структурі доходів за фондами бюджету. Певних змін зазнала структура доходів місцевих бюджетів, насамперед через збільшення частки податкових надходжень, зумовлене зростанням таких видів доходів, як податок на доходи фізичних осіб, місцеві податки і збори, акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підаткованих товарів та інші податкові надходження. У 2016 році до місцевих бюджетів надійшло 146,9 млрд грн податкових надходжень, що на 48,7 млрд грн. більше, ніж у попередньому році. Фінансову основу здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень становлять податкові надходження, що за своєю природою пов'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Протягом 2014–2016 рр. їх питома вага в структурі доходів місцевих бюджетів не падає нижче 81%. Основним за обсягом джерелом місцевих податків є платежі за використання землі (плата за землю). З цього джерела надійшло 23,3 млрд грн, що на 57,3 % більше за відповідний показник минулого року. У 2016 році продовжилася тенденція

до скорочення частки орендної плати за землю та відповідного збільшення частки земельного податку. Це скорочення становило 7,3 в. п., що пов'язано з майже дворазовим збільшенням відрахувань земельного податку юридичними особами. Попри кризові явища в економіці, п'ятий рік поспіль продовжується зростання обсягів надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва. Отже, проведений аналіз тенденцій зміни обсягів надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів дозволив виявити ряд позитивних тенденцій щодо розширення фінансової автономії та незалежності місцевого самоврядування.

б) Бюджет міста Одеси є складовою частиною місцевих бюджетів України. Для оцінки загальної місцевого оподаткування м. Одеси в роботі проаналізована дохідна частина бюджету міста. У зв'язку із тим, що планові показники дохідної частини бюджету міста на 2016 рік, доведені Міністерством фінансів України, були суттєво вищими за прогнозовані міською владою, рівень виконання річного плану за доходами загального фонду у 2016 році був невисоким 105%, а в 2015 році річний план за доходами збільшився на 22,8% або на 1738,9 млн. грн. та склав 5683,2 млн. грн. Доходи з кожним роком зростали, в порівнянні з 2013р. у 2016р. збільшились на 4 млрд. грн. У зв'язку зі змінами, внесеними до Бюджетного кодексу України з 2015 року, податок на доходи фізичних осіб зараховується до загального фонду бюджету міста в обсязі 60%, що зменшує його питому вагу більш ніж 20%. У 2016 році відсоток податку на доходи фізичних осіб склав 50,2% або 2124,7 млн.грн., що на 695,3 млн.грн або у 1,5 разів більше ніж у 2015 році. До структури загального фонду бюджету міста Одеси належать також єдиний податок (13,5% надходження загального фонду), який становив 571,9 млн грн., більше ніж у 2015 році на 195,3 млн., плата за землю - 719,7 млн., коли у 2015 році була 448,3 млн.грн., в 1,9 раза більше, акцизний податок у 2016 році складав 395,1 млн. грн., а в 2015р. 265,8 млн.грн. У 2016 році податкові надходження склали 3,93 млрд.грн., відповідно у 2015 році 2,61 млрд.грн., тобто збільшились в 1,5 разів. На це зростання позитивно вплинуло включання до бюджету розвитку єдиного податку. Єдиний податок є основним джерелом, який формує бюджет розвитку міста. Необхідно відмітити про зростання надходжень плати за землю по місту Одеси. Динаміка зростає в позитивну сторону, що говорить про те, що в останні роки відбуваються процеси децентралізації. З цим і пов'язано, що земельний податок тепер надходить в бюджет міста. Отже, бюджет м. Одеси з кожним роком дедалі більше розвивається. За 2016 рік до бюджету міста Одеса надійшло місцевих податків і зборів 1 426,8 млрд. грн. Наведений аналіз загального обсягу та структури дохідної частини місцевих бюджетів показує, що протягом останніх років відбувається процес обмеження впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічні процеси в місті.

7) Діюча на сьогодні в Україні система місцевих податків і зборів, як і податкова система країни в цілому, потребує удосконалення, оскільки вона має, з одного боку, забезпечити достатню кількість власних доходів місцевих

бюджетів, а з іншого – бути інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на виконання завдань збалансованості економіки та розвитку регіонів.

В роботі узагальнений зарубіжний досвід стягнення місцевих податків і зборів і визначені шляхи його вдосконалення в Україні. Враховуючи вищевикладене, нами розроблені наступні рекомендації і пропозиції:

1) розширити перелік місцевих податків і зборів, вказавши при цьому їх граничні розміри, а також повноваження органів місцевого самоврядування з їх введення;

2) впровадити збір за видачу дозволів на будівництво. Цей платіж не має стати новим для юридичних та фізичних осіб, котрі приймають рішення про будівництво;

3) значно розшири базу оподаткування транспортного податку, він став би стабільним власним джерелом фінансування для ремонтних робіт, утримання та будівництва автомобільних доріг;

4) важливим інструментом раціонального використання та охорони природних ресурсів повинна стати система платежів за їх освоєння, деградацію і забруднення в рамках місцевого оподаткування, яка дасть змогу місцевим органам влади визначати найбільш пріоритетні заходи щодо покращання екологічної ситуації на місцях;

5) запропоновано поширити практику самооподаткування як форми платежів, що впроваджують органи місцевого самоврядування на основі місцевого референдуму, або загальних зборів мешканців територіальних громад. Слід розробити алгоритм цієї форми мобілізації фінансових ресурсів, а також визначити напрями використання платежів із самооподаткування на фінансування заходів із благоустрою та соціально-культурного розвитку населених пунктів;

6) розширення переліку місцевих податків і зборів також може відбуватися за рахунок таких податків: на вивіз і утилізацію сміття, на благоустрій територій, на озеленення і освітлення, на освіту, на охорону здоров'я і інші.;

7) з метою збільшення надходжень з податку на нерухоме майно доцільно вжити невідкладних заходів щодо формування єдиного реєстру об'єктів нерухомості, а також дозволити Державній фіскальній службі оподатковувати нерухоме майно за поданими е-деклараціями чиновників;

8) встановити єдині стабільні на довгостроковій основі нормативи відрахувань від податку на прибуток до місцевих бюджетів, що дозволить сформувати фонд оновлення виробничих фондів даної території.

З метою удосконалення оподаткування єдиним податком ми пропонуємо здійснити наступні заходи:

1) поглибити диференцію суб'єктів підприємницької діяльності за складністю ведення бізнесу та, відповідно, за обсягами до-ходів на окремі категорії;

2) щорічно проводити індексацію грошової оцінки землі з метою оподаткування єдиним податком платників 4 групи;

3) встановлення розміру мінімальної заробітної плати, що реально відображає прожитковий мінімум громадян;

4) підвищити відповідальність суб'єктів малого підприємництва у разі порушення ними норм, які визначають порядок застосування спрощеної системи оподаткування;

5) змінити перелік податків і зборів (обов'язкових платежів), які входять до складу єдиного податку, зокрема, вилучити з його складу ресурсних платежів та плати за землю, а також включити до складу єдиного податку ринкового збору, що як місце-вий має бути відновлений.

На наш погляд розроблені рекомендації і пропозиції сприятимуть розвитку місцевого оподаткування в Україні, наповнять місцеві бюджети, нададуть більшої фінансової автономії органам місцевого самоврядування.

АНОТАЦІЯ

Чернявська І.В.

“Роль місцевих податків і зборів у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів”,

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності

«Фінанси, банківська справа та страхування»

за магістерською програмою «Податкова справа»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2017 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – доходи місцевих бюджетів України за рахунок місцевих податків і зборів.

Надзвичайно актуальною залишається проблема формування доходів місцевих бюджетів в контексті сучасних податкових реформ. Сьогодні податкова система потребує економічно обґрунтованих податків, обсяг надходжень від яких зміг би забезпечити як фіскальну достатність державного бюджету так і сталий розвиток регіонів. Досліджено зміни у системі місцевого оподаткування в контексті проведення податкової реформи в Україні, виявлено недоліків нововведень, пошук можливих напрямів оптимізації податкового законодавства.

Ключові слова: податки, податкові надходження, податкова система, оподаткування, місцеві податки і збори, місцеві бюджети, єдиний податок, транспортний податок, плата за землю.

ANNOTATION
Cherniavskaya I.V.

«The role of local taxes and fees in the formation of local budgets»,
qualification work for the Master's degree in the specialty
"Finance, banking and insurance" in the master's program "Tax business"
Odessa National Economic University
Odessa, 2017

The master's qualification work consists of three sections. The object of research is the process of local budget revenues from Ukraine at the expense of local taxes and fees.

The role of local taxes and fees in the formation of local budgets in Ukraine. Extremely relevant is the problem of formation of local budgets in the context of contemporary tax reforms. Today the tax system needs economically justified tax revenues from which would be able to ensure the adequacy of fiscal state budget and sustainable development of the regions. The changes in the system of local taxation in the context of tax reform in Ukraine are researched, the deficiencies in innovations and the searching of possible directions of optimization of tax legislation are revealed.

Keywords: taxes, tax revenues, tax system, taxation, local taxes and fees, local budgets, budget of development, single tax, vehicle tax, land tax.